

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

РОБОЧИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

ФЕМІНІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНА ТЕОРІЯ І СУСПІЛЬНИЙ РУХ

(2016-2017 навчальний рік)

Укладачка курсу: к.соц.н., доцентка кафедри соціології Тамара Марценюк,
tarakuta@gmail.com

4 рік навчання, весна	Шкали оцінювання знань:	
Форма підсумкового контролю:	Національна:	ECTS:
залік		
Обсяг годин: 162	91-100 – “відмінно”	A (91-100) – “відмінно”
З них:	76-90 – “добре”	B (81-90) – “дуже добре”
лекцій: 24	60-75 – “задовільно”	C (71-80) – “добре”
семінарів: 24	0-59 – “незадовільно”	D (66-70) – “задовільно”
самостійної роботи: 114		E (60-65) – “достатньо”
		F (30-59) – “незадовільно”
		F (0-29) – “неприйнятно”
Кредитів ЄКТС за курс: 4,5		

АНОТАЦІЯ

Метою курсу є соціологічний аналіз фемінізму як суспільного руху та методологічного підходу в соціальних науках. Основне завдання курсу полягає в ознайомленні слухачок і слухачів із становленням і розвитком основних феміністичних ідеологій та відповідних організаційних форм у світі загалом і в Україні зокрема, розмаїттям напрямків фемінізму і соціальних проблем, які вони намагаються розв'язати, успішними ініціативами жіночого руху задля забезпечення рівних прав і можливостей для жінок у світі, а також із феміністичною методологією у соціологічних дослідженнях. У курсі вивчатимуться особливості становлення як «класичного» феміністичного руху (так званих трьох хвиль фемінізму), так і сучасних напрямків цього суспільного руху в контексті проблематизації низки інших суспільних ієрархій (фемінізм Третього світу тощо). Окрім того, даний курс передбачає розгляд дискусій щодо ролі феміністичної методології у соціології загалом, розвитку теорії ґендера і забезпеченні ґендерної рівності зокрема.

На курсі передбачається перегляд (як в аудиторії, так і вдома) художніх і документальних фільмів на феміністичну тематику, запрошення експерток і активісток. Курс є доповнювальним елементом до низки курсів, таких як «Вступ до ґендерних студій», «Ґендер і політика», «Соціологія сексуальності», «Маскулінність і чоловічі студії».

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Вступна лекція-бесіда на тему «Розмаїття фемінізму як суспільного руху та ідейних течій. Значення феміністичної методології у соціологічних дослідженнях» (2 год). 23 січня

1. Історія терміну «фемінізм». Сучасні визначення фемінізму.

2. Розмаїття фемінізмів та їх внесок до боротьби за гендерну рівність.
3. Фемінізм у ситуації постфемінізму.

Основна література

1. Нагль-Доцекаль Г. Філософія фемінізму в постфеміністичних умовах // Філософія фемінізму: підсумки, проблеми, перспективи / пер. з нім. Н. Герилів, ред. Є.Г. Бразуль-Брушковський. – Львів: Ахілл, 2011. – С. 11-20.
2. Freedman E.B. The Historical Case for Feminism // No Turning Back: The History of Feminism and the Future of Women. – NY.: Ballantine Books, 2002. – P. 1-13.
3. Lorber J. The Variety of Feminisms and Their Contribution to Gender Equality // Gender Inequality: Feminist Theories and Politics. – Los Angeles: Roxbery Publishing Company, 1998. – P. 1-14.

Додаткова література

1. Кісь О. [Дефініції фемінізму](#) // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2000. – № 17. – С. 14-21.
2. Маєрчик М. Феміністична політична теорія як основа гендерної політики (Розділ 11) // [Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей](#) / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманої [3 видання, випр. і доп.]. – К.: Критика, 2017. – С. 179-186.
3. Нагль-Доцекаль Г. Про антропологию статі // Філософія фемінізму: підсумки, проблеми, перспективи / пер. з нім. Н. Герилів, ред. Є.Г. Бразуль-Брушковський. – Львів: Ахілл, 2011. – С. 21-70.
4. Оуклі Е. Коротка історія гендеру // Хто боїться фемінізму? Погляд по той бік реакції / за ред. Е. Оуклі та Дж. Мітчелл / пер. з англ., наук. ред. Є.Г. Виноградова. – Львів: Ахілл, 2005. – С. 52-83.
5. Попкова Л., Жидкова Е. Феминизм, или история борьбы женщин за права человека: курица не птица... // Гендер для «чайников» / [ред. Н.И. Алексеева]. – М.: Звенья, 2006. – С. 227-256.
6. Теория и история феминизма: Курс лекций / [под ред. И. Жеребкиной]. – Харьков, 1996.
7. Элиот П., Менделл Н. Теории феминизма // Гендерные исследования: Феминистская методология в социальных науках. — Материалы 2-й Международной Летней Школы по гендерным исследованиям / Под ред. Жеребкиной И. — Харьков: ХГЦИ, 1998. - С.15-51.
8. Феминизм в общественной мысли и литературе / [ред. Р.Р. Оганян]. – М.: Грифон, 2006. – 400 с.
9. Феминистская критика и ревизия истории политической философии / [сост. М.Л. Шенли, К. Пейтман; пер. с англ. под. ред. Н.А. Блохиной]. – М.: РОССПЭН, 2005. – 400 с.
10. Філіпс С.Д. Дискурс, ідентичність і думка: внесок фемінізму до політичних студій // Гендер і державна політика / [упор. П. Ренкін; пер. з англ.]. – К.: Основи, 2004. – С. 97-130.
11. Kaufman M., Kimmel M. The Guy's Guide to Feminism. – Berkeley: Seal Press, 2011. – 199 p.
12. Mann S.A. Doing Feminist Theory: From Modernity to Postmodernity. – 1st edition. – NY.: Oxford University Press, 2012. – 475 p.

Тема 1. Перша хвиля фемінізму та її роль у наданні жінкам виборчих і освітніх прав (2 год).

30 січня

Тема 2. Сімона де Бовуар і «Друга стаття» (2 год). 6 лютого

Тема 3. Друга хвиля і ліберальний фемінізм: основні завдання та здобутки у забезпеченні гендерної рівності (2 год). 13 лютого

Тема 4. Феміністична методологія та критика андроцентричної парадигми в соціальних науках (2 год) 20 лютого

Тема 5. Гендерні питання та марксизм (2 год). 27 лютого

Тиждень самостійної роботи – 6-10 березня

Тема 6. Соціалістичний фемінізм та емансипація жінок (2 год). 13 березня

Тема 7. Фемінізм і націоналізм: жіноча і національна ідентичності (2 год). 20 березня

Тема 8. Радикальний фемінізм: жіноча сексуальність, питання тілесності та жіночого сепаратизму (2 год). 27 березня

Тема 9. Постколоніальний фемінізм і критика імперіалізму (2 год). 3 квітня

Тема 10. Феміністична думка після постмодерного повороту: квір-фемінізм, транс-фемінізм, третя хвиля фемінізму (2 год). 10 квітня

Тема 11. Фемінізм в Україні (2 год). 13 квітня

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Перша хвиля фемінізму та її роль у наданні жінкам виборчих і освітніх прав (2 год). 30 січня

1. Передумови першої хвилі фемінізму. Епоха Просвітництва, Велика Французька революція та зародження фемінізму.
2. Значення прав жінок для суспільного розвитку (у текстах О. де Гуж і М. Уоллстоункрафт).

Обов'язкова література

1. Гуж О. де. [Декларация прав женщины и гражданки](#) / Перевод с англ. Н.А.Тимохиной, О.Б.Сомовой, Э.В.Пашковского, А.Н.Алексеевой, редакция Т.А.Черноверской.
2. Попкова Л., Жидкова Е. Первая волна западного феминизма: суфражизм в XIX-XX веках / Феминизм, или История борьбы женщин за права человека // [Гендер для «чайников»](#). – 2006. – С. 228-231.
3. Уолстоункрафт М. В защиту прав женщины // Феминизм: Проза, мемуары, письма. – М., 1992. – С. 26-39.

Додаткова література

1. Айвазова С. К истории феминизма // Общественные науки и современность. – 1992. – № 6. – С. 153-168.
2. [Відомі жінки в історії України](#), Музей історії жіноцтва, жіночого і гендерного руху.
3. Дэвис А. Женщины, раса, класс / Пер. с англ., общ. ред. Д. А. Лисоволика. — М.: Прогресс, 1987— 280 с.
4. Дэвис А. Расизм и миф о черном насильнике // Антология гендерной теории. Сб. пер. / Сост. Е. Гапова, А. Усманова. – Минск: Пропилеи, 2000. – С. 190-217.
5. Кобченко К. Жіночий університет Святої Ольги: Історія Київських вищих жіночих курсів. – К.: МП Леся, 2007. – 271 с.

6. Кутова Н.А. Вплив фемінізму на розвиток вищої освіти американських жінок (Розділ 2) // Вища освіта жінок у США в 70-х роках XX – на початку XXI ст.: гендерний підхід. – К.: Пульсари, 2008. – С. 49-70.
7. Успенская В.И. [Суфражизм в истории феминизма](#) // Женщины в социальной истории России. – Тверь, 1997. – С. 70-80.
8. DuBois E.C. Woman Suffrage around the World: Three Phases of Suffragist Internationalism // Suffrage and Beyond: International Feminist Perspectives. – Auckland: Auckland University Press, 1994. – P. 252-274.
9. Mann S.A. Liberal Feminisms (Chapter 2) // Doing Feminist Theory: From Modernity to Postmodernity. – 1st edition. – NY.: Oxford University Press, 2012. – P. 33-39.
10. Mitchell J. Women and Equality // Feminism and Equality / ed. by A. Phillips. – NY University Press, 1987. – P. 24-43.

Фільми для перегляду

- «Янголи із залізними щелепами» («Iron Jawed Angels»), 2004, США; режисерка Катя Фон Гарнье
Історичний фільм про боротьбу суфражисток в 1912-1920 роках в США за право голосу
<http://iron-jawed-angels.com/>
- «Суфражистка», 2015, Велика Британія; режисерка Сара Геврон
Історичний фільм про боротьбу суфражисток за право голосу у Великій Британії
трейлер <https://www.youtube.com/watch?v=Ob8DfyCYKZA>

Тема 2. Сімона де Бовуар і «Друга стаття» (2 год). 6 лютого

1. Сімона де Бовуар про жінку як «іншу». Соціальне конструювання фемінності та суспільне життя жінок. Визволення жінки.
2. Значення життя і творчості Сімони де Бовуар для фемінізму другої хвилі.

Обов'язкова література

1. Бовуар С. Вступ // Друга стаття/ перекл. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. Том 1. – К.: Основи, 1994 – С. 23-43.
2. Бовуар С. Суспільне життя, Ч. 1 Становище жінки у суспільстві // Друга стаття/ перекл. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. Том 2. – К.: Основи, 1994 – С. 166-199.
3. Бовуар С. До визволення // Друга стаття/ перекл. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. Том 2. – К.: Основи, 1994 – С. 337-372.
4. Бовуар С. Висновки // Друга стаття/ перекл. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. Том 2. – К.: Основи, 1994 – С. 373-391.

Додаткова література

1. Айвазова С. [Сімона де Бовуар: етика подлинного существования](#) / Введение к переводу С. де Бовуар «Второй пол» // Айвазова С. «Второй пол» и женское движение России // [Журнал «Мы»](#). – 2000 //
2. Бовуар С. Друга стаття/ перекл. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. Том 1. – К.: Основи, 1994 – 390 с.
3. Бовуар С. Друга стаття/ перекл. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко: в 2 т. Том 2. – К.: Основи, 1994 – 392 с.
4. Горбунова Е. [Сарт и Симона: обреченные на свободу](#).
5. [Феминизм и философия: переосмысливая наследие Симоны де Бовуар](#). Философско-культурологический журнал «Топос». – № 3. – 2010. – 145 с.
6. Щурко Т. [Симона де Бовуар о женщине и освобождении](#).

7. Tidd U. Etat Presente: Simone de Beauvoir Studies // French Studies. – Vol. LXII. – No. 2. – P. 200–208.

Фільми для перегляду

«Коханці кав'ярні де Фльор» («Les Amants Du Flore»), 2006, Франція; режисер Ілан Дюран Коен.

Фільм про відносини Сімони де Бовуар і Жана Поля Сартра, а також інтелектуального середовища 40-50-х років у Франції.

Тема 3. Друга хвиля і ліберальний фемінізм: основні завдання та здобутки у забезпеченні гендерної рівності (2 год). 13 лютого

1. Значення «Загадки жіночності» для ліберального фемінізму.
2. Критика ліберального фемінізму: на прикладі белл хукс.

Обов'язкова література

1. Фридан Б. Загадка жественности / пер. с англ. – М.: Прогресс, 1993. (1. Проблема, у которой нет названия; 2. Счастливая жена. Героиня – с. 1-30).
2. хукс б. Феминистская теория: от края к центру (Гл. II Феминизм – движение против угнетения женщин) // Антология гендерной теории / Сост. Е. Гаповой и А. Усмановой. – С. 236-253.

Додаткова література

1. Брайсон В. Политическая теория феминизма / Пер. с англ. О. Липовской и Т. Липовской. – М.: Идея-Пресс, 2011.
2. Брайсон В. Гендер и политика времени. Феминистская теория и современные дискуссии / Пер. с англ. А. Якубина. – К.: Центр учебной литературы, 2011. – 248 с.
3. Воронина О.А. Феминизм и гендерное равенство. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 320 с.
4. Темкина А. Женское движение второй волны: истоки, концептуализация й результаты // Ведение в гендерные исследования. Ч. 1: Учебное пособие / Под ред. И.А.Жеребкиной. - 2001.
5. Edwards T. Femenism: Men, Masculinity and Feminism // Cultures of Masculinity. – Kindle Edition, 2007. – P. 25-43.
6. hooks b. Feminist Theory: From Margin to Center. - Boston: South End Press, 1984. – 174 p.
7. Mann S.A. Liberal Feminisms (Chapter 2) // Doing Feminist Theory: From Modernity to Postmodernity. – 1st edition. – NY.: Oxford University Press, 2012. – P. 57-77.

Фільми для перегляду

1. «Години» (“Hours”), 2002, США; режисер Стівен Долдрі

Фільм про три життєві історії з 1923, 1951 і 2001 року (британської письменниці Вірджинії Вульф, американської домогосподарки та ін.)

2. «Посмішка Мони Лізи» (Mona Lisa Smile), 2003, США; режисер Майкл Ньюелл

Фільм про питання доступу жінок до освіти та сенсу вищої освіти для жінок в 1950-і роки в США.

3. «Прислуга» (The Help), 2011, США; режисер – Тейт Тейлор

Фільм про проблеми расизму, пов'язані із зайнятістю чорних жінок у сфері домашнього господарства. Фільм – хороша ілюстрація до праці А. Девіс.

4. Makers: Women Who Make America <http://www.imdb.com/title/tt2245310/> (2013)

Серія документальних фільмів про роль жінок у боротьбі за гендерну рівність та розбудові різних сфер життя в США

Тема 4. Феміністична методологія та критика андроцентричної парадигми в соціальних науках (2 год). 20 лютого

1. Феміністична методологія у суспільних науках.
2. Поняття жіночої історії.
3. Фемінітиви у мові як феміністична позиція.

Обов'язкова література

1. Глюк Ш. В чём особенности женщин? Женская устная история // Женская устная история: Гендерные исследования. Ч. 1 / Сост. А. Пето. – Б.: Центр издательского развития, 2004. – С. 195-214.
1. Оукли Э. Социологические опросы женщин: противоречия между теорией и практикой // Женская устная история: Гендерные исследования. Ч. 1 / Сост. А. Пето. – Б.: Центр издательского развития, 2004. – С. 145-173.
2. Синчак О. Як мова вбиває експерток // Критика. – Листопад-грудень 2011. – С. 33-35.

Додаткова література

1. Здравомыслова Е., Темкина А. [Феминистическая критика эпистемологических оснований социологии: перспективы социологии гендерных отношений](#) // Учебник по гендерным исследованиям. – Харьков, 2001.
2. Клименкова Т. Феминистские стратегии интервьюирования и анализа данных // [Сборник статей: «Возможности использования качественной методологии в гендерных исследованиях»](#).
3. Нелюба А.М. «Гендерна лінгвістика» і малопродуктивні словотворчі слова // Лінгвістика. – № 1 (22). – 2011. – С. 135-142.
4. Синчак О. [За рівність мовну й позамовну](#) // Спільне. – Квітень 2011.
5. Ткаченко К. [За рівність у мові та за її межами](#) // Спільне. – Квітень 2011.
6. Шалаева К. [Феминистическая методология в социологии: на основе изучения стилей жизни](#) // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2004. – № 4. – С. 112-126.
7. [Я – феминистка. Вы хотите об этом поговорить? Сборник феминистских автобиографических текстов](#) / ред. М. Сабунаева. – СПб., 2011. – 192 с.
8. Bloom L.R. Under the Sign of Hope: Feminist Methodology and Narrative Interpretation. – Albany, NY: SUNY Press, 1998.
9. DeVault M.L. Talking and Listening from Women's Standpoint: Feminist Strategies for Interviewing and Analysis in Social Problems. – Vol. 37. – № 1. – February 1990. – P. 96-116.
10. DeVault M.L. Liberating Method: Feminism and Social Research. – Philadelphia, PA: Temple UP, 1999.
11. Naples N. Epistemology, Feminist Methodology, and the Politics of Method // Feminism and Method: Ethnography, Discourse Analysis and Activist Research. – New York and London: Routledge, 2003. – P. 13-33.

Аудіо для додаткового прослуховування:

Фемінітиви: від символічної влади до справедливої мови: лекція Олени Синчак, 28 жовтня 2015 року <https://www.youtube.com/watch?v=ydepTNL9nAA&feature=youtu.be>

Тема 5. Гендерні питання та марксизм (2 год). 27 лютого

1. Походження пригноблення жінок за класичним марксизмом
2. Зв'язок класового і гендерного пригноблення та звільнення

Обов'язкова література

1. Енгельс Ф. Семья (Раздел II) // Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения, Изд. 2-е. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1961. – Т. 21. – С. 34-85.
2. Сміт С. [Енгельс і походження пригноблення жінок](#) // Спільне: журнал соціальної критики. – 2013. - № 6 (Гендер і праця). – С. 43-56.

Додаткова література

1. Бебель А. [Женщина и социализм](#). – М.: Книжный дом «Либроком», 2011.
2. Жіночий профспілковий рух. Історія та сучасність // Гендерний журнал «Я». – № 26 ([Фемінізм та жіночий рух](#)). – 2010. – С. 37-38.
3. Стефано, К. ди. Маскулинний Маркс // Феминистская критика и ревизия истории политической философии. – М.: РОССПЭН, 2005. – С. 204-226.
4. Фрейзер Н. [Фемінізм, капіталізм і підступність історії](#) // Спільне: журнал соціальної критики. – 2013. - № 6. – С. 8-18.
5. Draper H. [Marx and Engels on Women Liberation](#) // International Socialism. – 1970. - № 44. – P. 20-29.
6. Engels Revisited: Feminist Essays / Ed. by J. Sayers et al. – New York: Routledge, 1989.
7. Leacock E. Introduction to Origins of the Family, Private Property, and the State, by Frederick Engels // Engels F. Origins of the Family, Private Property, and the State. – Pathfinder Press, 1972.
8. Wright E. O. Explanation and Emancipation in Marxism and Feminism // Interrogating Inequality: essays on class analysis, socialism and Marxism. – London: Verso, 1994. – P. 211-233.

Фільми для перегляду

Фільм про боротьбу жінок за трудові права, зокрема, у профспілках «Зроблено у Дагенхамі» (2010) <http://www.imdb.com/title/tt1371155/>

Тема 6. Соціалістичний фемінізм та емансипація жінок (2 год). 13 березня

1. Александра Коллонтай: класовий підхід у жіночому русі та «нова мораль»
2. Анархо-фемінізм (Е. Голдман)
3. Основні питання сучасного соціалістичного фемінізму

Обов'язкова література

1. Еренрайх Б. [Дівчина на замовлення](#) // Спільне: журнал соціальної критики. – 2013. - № 6. – С. 60-69.
2. Голдман Э. Брак и любовь // [Сборник статей](#) [онлайн публикация]. – С. 45-55.
3. Коллонтай А. [Дорогу крылатому Эросу! \(Письмо к трудящейся молодежи\)](#).

Додаткова література

1. Александра Коллонтай: Теория женской эмансипации в контексте российской гендерной политики. [Материалы международной научной конференции](#). Тверь, 11 марта 2002 г. / Под ред. В. И. Успенской. – Тверь, 2003.
2. Гаравей Д. Маніфест кіборгів: наука, технології та соціалістичний фемінізм кінця ХХ століття / Пер. Н. Парфан, ред. В. Балдинюк // Політична критика. – № 3. – 2012. – С. 163–171.
3. Дубей І. [Що можна назвати соціалістичним фемінізмом?](#) // Спільне: журнал соціальної критики, 15 травня 2013 р.
4. Кобченко К. Гендерна політика радянської влади 1930-х років: між пропагандою та реальністю // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія

«Гендерні дослідження» / укл. М. С. Петрушкевич. – Острогоз : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. – Вип. 2. – С. 56-73.

5. Коллонтай А. Советская женщина – полноправная гражданка своей страны // Избранные статьи и речи. – М.: Политиздат, 1971. – С. 378-383.

6. Коллонтай А. Женщина-работница в современном обществе // Феминизм в общественной мысли и литературе. – М.: Грифон, 2006. – С. 325-335.

7. Трофимова Е. Женщина будущего и женщина в будущем: проза и публицистика Александры Коллонтай // Феминизм в общественной мысли и литературе. – М.: Грифон, 2006. – С. 335-351.

8. Ackelsberg M. Free Women of Spain: Anarchism and the Struggle for the Emancipation of Women. - Oakland and Edinburgh: AK Press, 2005. - P. 21–36.

9. Kollontai A. [Sexual Relations and the Class Struggle](#) // Kollontai Archive.

10. Taylor B., Socialist Feminism: Utopian or Scientific? // People's History and Socialist Theory. - London: Routledge and Kegan Paul, 1981. - P. 158-186.

11. The Socialist Feminist Project: A Contemporary Reader in Theory and Politics / Ed. by N. Holmstrom. – NY: Monthly Review Press, 2002.

Тема 7. Фемінізм і націоналізм: жіноча і національна ідентичності (2 год). 20 березня

1. За що боряться жінки колоній і постколоній
2. Жінки та біологічне відтворення нації.
3. Чи сумісні фемінізм і націоналізм?

Обов'язкова література

1. Богачевська-Хом'як М. Націоналізм і фемінізм: провідні ідеології чи інструменти для з'ясування проблем? // [Гендерний підхід: історія, культура, суспільство](#) / під ред. Л. Гентош, О. Кісь. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. – С. 166-181.

2. Журженко Т. Вписывая(сь) в дискурс национального: украинский феминизм или феминизм в Украине // [Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства](#). – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – С. 38-72.

3. Ювал-Дейвіс Н. Теоретичні міркування про гендер і націю // [Гендерний підхід: історія, культура, суспільство](#) / під ред. Л. Гентош, О. Кісь. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. – С. 205-230.

Додаткова література

1. Агнешка Г. Світ без жінок: стаття у польському громадському житті / пер. з польс. К. Зварич. – Львів: Ахілл, 2005. – 234 с.

2. Богачевська-Хом'як М. Национализм и феминизм // Гендерные исследования: Феминистская методология в социальных науках. Материалы 2-й междуна. летней школы по гендерным исследованиям. —Харьков, 1998. — С.150-160.

3. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: жінки в громадському житті України, 1884-1939 / Марта Богачевська-Хом'як. – К.: Либідь, 1995. – 424 с.

4. Жеребкина И. [Постсоветский феминизм: чем мы ангажированы, или происхождение из советских 60-х](#) // Гендерные исследования. № 20-21. – 2010. – С. 268-305.

5. Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні [О. Луценко, Л. Смоляр, О. Кривоший, О. Маланчук-Рибак, Л. Стефаненко та ін.] / за ред. Л. Смоляр. – Одеса: АстроПринт, 1999. – 440 с.

6. Журженко Т. «Небезпечні зв'язки»: націоналізм та фемінізм в Україні // Україна: Процеси націотворення / упор. А. Каппелер. – К.: К.І.С., 2011. – С. 138-153.

7. Журженко Т. Рынок, нация, гендер. Дискурс рынка и проблема гендера в экономической науке // [Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства](#). – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – С. 17-37.
8. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.) / Оксана Кісь. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2008. – 272 с.
9. Павличко С. Фемінізм / [упор. та передмова В. Агеєвої]. – К.: Основи, 2002. – 322 с.
10. Плахотник О. Постсоветский феминизм: украинский вариант // Гендерные исследования. – 2008. - № 17.
11. Хома Т. [Чи був фемінізм в Україні?](#) // Незалежний культурологічний часопис «І». — № 17. — Львів, 2000. - С.21-27.
12. Ювал-Дейвіс Н. Жінки, етнічність та набуття сили / влади // Хто боїться фемінізму? Погляд по той бік реакції / за ред. Е. Оуклі та Дж. Мітчелл / пер. з англ., наук. ред. Є.Г. Виноградова. – Львів: Ахілл, 2005. – С. 109-134.
13. Чермалих Н. Феміністичний аналіз політичної амальгами між радикальними і поміркованими націоналістами та релігійними правими: консервативний консенсус довкола гендерних та міноритарних проблематик сучасної України // [Гендер, релігія і націоналізм в Україні](#). – К., 2012. – С. 13-57.
14. Hrycak A. [Foundation Feminism and the Articulation of Hybrid Feminisms in Post-Socialist Ukraine](#) // East European Politics and Societies. – 20 (2006). – P. 69-100.
15. Hrycak A., Rewakowicz M. G. [Feminism, Intellectuals and the Formation of Micro-Publics in Postcommunist Ukraine](#) // Studies in East European Thought. – Vol. 61. – No. 4. –2009. – P. 309-33.

Тема 8. Радикальний фемінізм: жіноча сексуальність, питання тілесності та жіночого сепаратизму (2 год). 27 березня

1. Друга хвиля фемінізму і сексуальна революція
2. Проблематика сексуального насильства: приватне є політичним
3. Жіночий сепаратизм

Обов'язкова література

1. Коэдт А. [Миф о вагинальном оргазме](#) / пер. А. Довгопол // Свободна (неопублікований переклад), 10 с.
2. Маєрчик М., Плахотник О. Гендероване насильство: між звичаєм і злочином (Розділ 9) // [Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей](#) / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотник, Г. Ярманової [З видання, випр. і доп.]. – К.: Критика, 2017. – С. 151-164.
3. Соланас В. [Маніфест Товариства за знищення чоловіків](#) // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2000. - № 17. - С. 74-77.

Додаткова література

1. Агамян М., Дмитрик О. [Не флешмоб: коли особисте стає політичним](#) // Коридор, 13 липня 2016 р.
2. Вихтерих К. Сексуальные и репродуктивные права / Пер. К. Полуэктова-Кример; Эссе под редакцией Фонда Генриха Бёлля 2015. – 36 с.
3. Дворкин А. Гиноцид или китайское бинтование ног // Антология гендерной теории. – Минск, 2000. - С. 12-28.
4. [Радикальный феминизм vs интерсекциональность](#).
5. Gerhard J. 'Revisiting the Myth of the Vaginal Orgasm': The Female Orgasm in American Sexual Thought and Second Wave Feminism // Feminist Studies. – Vol. 26. - № 2. – P. 449-481.

6. Rudy K. Radical Feminism, Lesbian Separatism and Queer Theory // Feminist Studies. - Vol. 27. - № 1. - P. 191-222.
7. Мілет К. Сексуальна політика. - К.: Основи, 1998. - 619 с.
8. Rich A. [Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence](#) // Blood, Bread, and Poetry. – New York: Norton Paperback, 1994.

Тема 9. Постколоніальний фемінізм і критика імперіалізму (2 год). 3 квітня

1. Західний фемінізм, орієнталізм, імперіалізм.
2. Перспективи фемінізму в Третньому світі.

Обов'язкова література

1. Співак Г. [Чи може підпорядковане промовляти?](#) // Вперед.
2. Hirschkind Ch., Mahmood S. Feminism, the Taliban, and Politics of Counter-Insurgency // Anthropological Quarterly. – 2002. – Vol. 75. - № 2. – P. 339-354.
3. Sharpe J., Spivak G. Ch. A Conversation with Gayatri Chakravorty Spivak: Politics and the Imagination // Signs: Journal of Women in Culture and Society. – № 28. – 2003. – P. 609-624.

Додаткова література

1. Гревал И., Каплан К. Постколониальные исследования и транснациональные феминистские практики // Гендерные исследования. – 2002. – № 7-8.
2. Жеребкина И.А. Постколониальный феминизм: новые политические вызовы? // Гуманітарний часопис. – № 4. – 2007. – С. 79-86.
3. Інтерв'ю з Вівеком Чіббером: [Як говорять пригноблені?](#) // Спільне: журнал соціальної критики. – 28 серпня 2013 р.
4. Тлостанова М.В. От феминизма третьего мира к деколониальной гендерной философии // Деколониальные гендерные эпистемологии. – М.: Маска, 2009. – С. 12-156.
5. Bulbeck C. Re-Orienting Western Feminisms: Women's Diversity in a Postcolonial World. - Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
6. Levine P. Orientalist Sociology and the Creation of Colonial Sexualities // Feminist Review. – 2000. – Vol. 65. - P. 5-21.
7. Mohanty C.T. "Under Western Eyes" Revisited; Feminist Solidarity Through Anticapitalist Struggles // The Feminist History Reader. – London: Routledge, 2006. – P. 373-383.
8. Stoler A. Making Empire Respectable: The Politics of Race and Sexual Morality in Twentieth Century Colonial Cultures // American Ethnologist. – 1989. – Vol. 16. - № 4. – P. 634-660.
9. Sullivan Z. T. Eluding the feminist, overthrowing the modern? Transformations in twentieth-century Iran // Global Feminisms Since 1945. – London: Routledge, 2000. - P. 235–264.
10. Walley C. J. Searching for 'Voices:' Feminism, Anthropology, and the Global Debate over Female Genital Operations // Cultural Anthropology. – 1997. – Vol. 12. - № 3. – P. 405-438.

Тема 10. Феміністична думка після постмодерного повороту: квір-фемінізм, транс-фемінізм, третя хвиля фемінізму (2 год). 10 квітня

1. Фемінізм у добу постмодернізму
2. Квір-теорія

Обов'язкова література

1. Батлер Дж. Розділ 1 ("Суб'єкти статі/гендеру/жадання"), розділ 2 ("Заборона, психоаналіз та породження гетеросексуальної матриці") // Батлер Дж. Гендерний клопіт / ред. перекладу М. Дмитрієва. – К.: Ентіс, 2003. – С. 16-63.

Додаткова література

1. Жеребкина И. ["Прочти мое желание...": Постмодернизм, психоанализ, феминизм.](#) – Москва: Идея-Пресс, 2000.
2. Кроули С.Л., Броуд К.Л. Конструирование пола и сексуальностей // Гендерные исследования. – 2010. – № 20-21. – С. 12-50.
3. Кирей-Ситникова Я. Транссексуальность и трансфеминизм. – Москва: Саламандра, 2015. (доступна електронно).
4. Галберстам Дж./Дж. [Низька теорія \(передмова до книжки «Квір-мистецтво неспіху»\)](#) / переклад М. Маєрчик // Критики феміністична. – Грудень 2016. – № 1.
5. Галберстам Дж. [Трансфер гендерів](#) // Часопис «Критика». – 2012. - № 1-2.
6. Lykke N. Feminist studies: a guide to intersectional theory, methodology and writing. – New York: Routledge, 2010.

Тема 11. Фемінізм в Україні (4 год). 13 квітня, 20 квітня

- Український фемінізм в 1990-ті роки: феміністична літературна критика, жіночі організації
- Феномен ФЕМЕНу: за і проти сексуалізованого низового активізму
- Український фемінізм у міжнародному і глобальному контексті
- Сучасні феміністичні (Феміністична Офензива, Феміністична радикальна окупай група (ФРОГ), Феміністична майстерня тощо) та антифеміністичні ініціативи в Україні

Обов'язкова література

1. Дмитрієва М. Радикальні ексгібіціоністки // Гендерний журнал «Я». – № 26 ([Фемінізм та жіночий рух](#)). – 2010. – С. 13-16.
2. Дутчак О. [Особисті проблеми українського фемінізму](#) // Спільне: журнал соціальної критики, 31 лютого 2010 р.
3. Злобіна Т. Бути феміністкою / бути жінкою в Україні // [Гендерний журнал «Я». - № 22.](#) – 2009. – С. 26-29.
4. Маєрчик М., Плахотнік О. Чи(м) радикальні «Фемен» або дещо про новий жіночий активізм в Україні // Гендерний журнал «Я». – № 26 ([Фемінізм та жіночий рух](#)). – 2010. – С. 17-21.
5. [Місія "Феміністичної Офензиви".](#)
6. Оксана Кісь: Зміни в гендерній свідомості просто неминучі // [Гендерний журнал «Я». - № 22.](#) – 2009. – С. 32-35.
7. Смоляр Л. Жіночий рух в Україні // [Гендерний журнал «Я». «Спеціальний випуск «Новые роли для украинских женщин».](#) – 2009. – С. 33-35.

Додаткова література

1. Активістки гендерного руху. Взаємодія консервативних і прорелігійних організацій та політичних партій в межах антигендерного руху в Україні // Гендерний журнал «Я». - № 34 ([Гендер і антигендер](#)). – 2013. – С. 10-13.
2. Бурейчак Т. Kinder, küche, kirche як гендерна мрія «Свободи» // Гендерний журнал «Я». - № 34 ([Гендер і антигендер](#)). – 2013. – С. 14-16.
3. Гапова Е. Классовый вопрос постсоветского феминизма, или об отвлечении угнетенных от революционной борьбы // Гендерные исследования. – 2006. - № 15. – С. 144-164 (Скорочена версія на [Спільне](#)).
4. Дмитрієва М. [«Фемен» на тлі грудей](#) // Критика. – 2011. – № 1–2 (159-160). – С. 20-22.
5. Жеребкина И. Женское политическое бессознательное: Проблема гендера и женское движение в Украине. – Харьков: Ф-Пресс, 1996. – 376 с.

6. [Жіночі рухи недостатньо солідарні: Лариса Кобелянська](#) // Громадське радіо, 12 липня 2015 року.
7. Задорожна О.С. Жінка в літературі і феміністичний рух в Україні // Мова і культура. – № 17. – Т. 1. – 2014. – С. 466-470.
8. Зборовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. – Львів: Літопис, 1999.
9. Зихович Дж., Чермалих Н. Погляд на глобальні протестні рухи з американсько-української перспективи: від FEMEN до Оссиру // Гендерний журнал «Я». - № 33 ([Гендер і глобалізація](#)). – 2013. – С. 15-18.
10. Злобіна Т. [Битва за смисли: як жіноче мистецтво змінює світ](#) // Журнал про сучасну культуру «Коридор», 18 січня 2016 р.
11. Злобіна Т. [Політика особистого. 1/4 відповідальності замість п'єдесталу материнства](#) [Жіночий профспілковий рух](#) // Спільне: журнал соціальної критики, 25 жовтня 2010 року.
12. Кісь О. Історія України у зеркалі жіночих доль // Незвичайні долі звичайних жінок. Усна історія ХХ століття / гол. упорядник Іроїда Винницька. — Львів : Видавництво Львівської Політехніки, 2013. — 836 с. — (Бібліотека «України Модерної», серія «Щоденники, спогади, інтерв'ю», число 1).
13. Кісь О. Кого оберігає Берегиня або матріархат як чоловічий винахід // [Гендерний журнал «Я». Дайджест «По страницам журнала Я 2003-2007»](#). – 2008. – С. 12-17.
14. Коркач Д. [Жіноцтво протестує: Права жінок у вуличній політиці](#) // Ліва, 1 серпня 2012 року.
15. Лісюткіна Л. [Феномен «Фемен»: малий вибуховий пристрій made in Ukraine](#) // Критика. – 2011. – № 3–4 (161–162).– С. 18-20.
16. Маєрчик М., Плахотнік О. [Радикальні "Фемен" і новий жіночий активізм](#) // Часопис «Критика». – 2010. - 11–12 (157–158).
17. Михальова О. Ставлення до фемінізму в українському суспільстві (на прикладі інтерв'ю з українськими жінками) // Гендерний журнал «Я». – № 26 ([Фемінізм та жіночий рух](#)). – 2010. – С. 10-12.
18. Павличко С. Фемінізм / [упор. та передмова В. Агеєвої]. – К.: Основи, 2002. – 322 с.
19. [Соломія Павличко: «Фемінізм – непоганий інструмент, щоб назвати речі своїми іменами»](#) / Пам'яті Соломії Павличко, Людмила Тарнашинська // Україна Incognita, 13.06.1998.
20. Сорока Ю., Гапова Є. [Гола свобода і тіла на драбині](#) // Критика. – 2011. – № 3–4 (161–162).– С. 17.
21. Усманова М. [2016: Итоги года через гендерную призму](#) // Журнал про сучасну культуру «Коридор», 26 грудня 2016 р.
22. ФРОГ. Оккупай «Страны чудес»: радикальный феминизм в действии // Гендерний журнал «Я». - № 33 ([Гендер і глобалізація](#)). – 2013. – С. 24-27.
23. Чухим Н. Проблеми і перспективи феміністичної теорії // Гендер і культура: 36. ст. / Упоряд. В. Агеєва, С. Оксамитна. – К.: Факт, 2001. – С. 94-101.
24. Шнырёва О. Феминизм и глобализация: кто кого? // Гендерний журнал «Я». - № 33 ([Гендер і глобалізація](#)). – 2013. – С. 11-14.
25. Щур О. [Феміністки, агоні!](#) // Журнал про сучасну культуру «Коридор», 5 грудня 2016 р.
26. Femina Postsovetica. Украинская женщина в переходный период: от социальных движений к политике. – ХЦГИ, 1999.
27. Martsenyuk T. [Ukrainian Feminism in Action](#) // Global Dialog (Newsletter for the International Sociological Association). – Vol. 2. – Issue 5. – 2012.

28. Phillips S.D. [Women's Social Activism in the New Ukraine: Development and the Politics of Differentiation](#). – Indiana University Press, 2008. – 208 p.

Список корисних онлайн ресурсів

- Гендер в деталях <http://genderindetail.org.ua/>
- Музей історії жіноцтва, жіночого і гендерного руху // <http://gender.at.ua>
- Бібліотека Гендерного центру «Крона» // <http://www.krona.org.ua/nash.html>
- Електронна бібліотека Української асоціації жіночої історії
- <http://www.womenhistory.org.ua/index.php/elektronni-resursi/16-elektronna-biblioteka>
- Повага: сайт кампанії проти сексизму у політиці та ЗМІ: <http://povaha.org.ua/>
- Журнал соціальної критики «Спільне» - гендерні питання <http://commons.com.ua/category/gender-2/>
- Центр соціальних і трудових досліджень – гендерні питання <http://cslr.org.ua/category/gender/>
- Проект «Жінки – це 50% успіху України» <http://50vidsotkiv.org.ua/>
- Проект «Жінки у політиці» // <http://www.womeninpolitics.org.ua/>
- Публікації ООН в Україні <http://www.un.org.ua/ua/publications-and-reports>
- Публікації проекту «Підтримка впровадження національного гендерного механізму» <http://gender.org.ua/>
- Публікації Фонду народонаселення ООН в Україні <http://www.unfpa.org.ua/publications.html>
- Публікації Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні http://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_10621.html
- Публікації Фонду імені Гайнріха Бюлля (із рубрики «Гендерна демократія») <http://ua.boell.org/uk/vsi-publikaciyi-genderna-demokratiya-0>
- Публікації Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні (у тому числі, про гендерне бюджетування, сексизм у рекламі) <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/pages/ukrajinska/publikaciji/ukrajina.php>
- Публікації Міжнародного благодійного фонду «Український жіночий фонд» <http://www.uwf.kiev.ua/publications>
- Гендерный маршрут - интерактивное путешествие // <http://gender-route.org>
- Товаришка: лібертальні феміністки <http://tovaryshka.info/>
- Анархо-феминистский проект о свободе <http://svobodna.org.ua/>
- Східноєвропейський журнал феміністичних та квір-студій «Критика феміністична» <http://feminist.krytyka.com/>
- Жіноче онлайн видання, у тому числі, і про гендерну тематику <http://thedevochki.com/>
- Онлайн ресурс для працюючих мам <http://womo.ua/>
- Новинний онлайн ресурс, зокрема, і про гендерну тематику <http://update.com.ua/>
- Журнал про сучасну культуру «Коридор», спецтема «Фемінотека» <http://www.korydor.in.ua>

Фейсбук спільноти

- Фемінізм УА <https://www.facebook.com/groups/feminism.ua/>
- Жінки і політика <https://www.facebook.com/groups/politicalwomen/>
- Місцеві політичні платформи для жінок <https://www.facebook.com/groups/WomenLocalPlatformUkraine/>
- Половина Майдану: Жіночий голос протесту <https://www.facebook.com/groups/255422234633303/>

ВИМОГИ І ОЧІКУВАННЯ ВІД РОБОТИ НА СЕМІНАРАХ

Обов'язковим є прочитання основної літератури до курсу. Знання текстів перевірятиметься на семінарських заняттях, контрольних роботах і при написанні есе. Прочитання додаткової літератури до курсу заохочується.

Загалом дозволяється пропуск до 2 семінарських занять. Тобто, передбачається, що студентки і студенти повинні відвідати 10 семінарських занять.

Відпрацювання 3 і більше пропущених семінарських занять очікуються лише у випадку хвороби (бажана наявність медичної довідки), відрядження (бажано засвідчити документом), або іншої вагомої причини (яка пояснюється індивідуально). Відпрацювання передбачає прочитання і презентацію на семінарах дослідження / книги / статті тощо, яка вказана у додатковій літературі до одного із пропущених семінарів, що узгоджується індивідуально із викладачкою.

ЗАЛІКОВЕ ЕСЕ

Передбачається у форматі наукової рецензії на один із фільмів на вибір:

- «Посмішка Мони Лізи» (Mona Lisa Smile), 2003
- «Зроблено у Дагенхамі» (Made in Dagenham), 2010
- «Північна країна» (North Country), 2005

У рецензії очікується викладення феміністичного аналізу одного із фільмів на вибір. Причому власне переказ сюжету не повинен займати більше третини роботи. Передбачається, що в процесі аналізу фільму слухачі та слухачки продемонструють знання основної тематики саме цього курсу (а не інших курсів на гендерну тематику). Посилання на джерела не обов'язкові. Однак, якщо авторки і автори рецензій згадують інформацію з матеріалів курсу, посилання передбачається.

Плагіат і посилання

- Запозичення у ваших текстах фраз або ідей інших авторів або авторок без належного посилання (окрім загальновідомих речей) називається плагіатом, засуджується в усьому світі і на цьому курсі карається **незарахуванням есе**.
- Усі цитати мають бути оформлені лапками і супроводжуватися посиланням на конкретну сторінку(и) в конкретному тексті
- Якщо ви перефразовуєте або переказуєте ідеї іншого автора або авторки своїми словами посилання теж необхідне (якщо доречно, то теж на конкретну сторінку(и))
-

Від рецензії очікується логічність, послідовність, аргументованість та грамотність викладу. Рецензія повинна містити вступ, основну частину і висновки (які не доцільно виділяти та називати).

Есе подаються в електронному вигляді (обов'язковий формат файлу .doc – оскільки коментарі писатимуться у форматі «track changes») на електронну адресу викладачки tarakuta@gmail.com до **2 квітня 2017 р.** (24.00). Кожне запізнення на добу – **мінус 3 бали**.

Після надсилання тексту ви повинні отримати підтвердження на ваш мейл, що листа отримано. Якщо таке підтвердження не надійшло протягом 3 днів після відправлення листа, прохання надіслати його ще раз.

Назва документа – прізвище авторки /автора англійською мовою і рік (наприклад, Martsenyuk_2017.doc). Назва листа – Feminism 2017.

Очікуваний обсяг: 6-8 тис. знаків із пробілами. Не дотримання вимог може спричинити зниження балів за есе.

Обов'язкове оформлення титульної сторінки роботи з вказанням такої інформації (прохання скопіювати цю таблицю собі у титульний листок):

Прізвище та ім'я	<i>Ви заповнюєте</i>
Назва есе	<i>Ви заповнюєте</i>
Електронна адреса, на яку надсилати коментарі	<i>Ви заповнюєте</i>
Кількість балів за есе (із 30), з них	<i>Я заповнюю</i>
Логічна структура есе (із 5)	<i>Я заповнюю</i>
Змістовна структура есе (із 10)	<i>Я заповнюю</i>
Фахове використання термінології (із 10)	<i>Я заповнюю</i>
Стилістика написання (із 5)	<i>Я заповнюю</i>

Недотримання формальних вимог в оформленні есе сприйматимуться як неуха і каратимуться зняттям балів.

Коментарі до дослідження і бал за роботу будуть надіслані на електронну адресу.

Найкращі есе будуть також опубліковані у відкритому доступі на <http://ekmair.ukma.edu.ua>
 Приклад рецензії, написаної в рамках іншого курсу: Ірина Троян, Рецензія на фільм «Повернення» А. Звягінцева
<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2714>

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Тип роботи	Кількість балів
Робота на семінарах, участь у дискусіях і груповій роботі	30
Проміжна контрольна робота	20
Фінальна контрольна робота	20
Залікове ссе	30
РАЗОМ	100

Авторка курсу

Тамара Марценюк

Завідувач кафедри соціології

В.І. Паніотто